

oportunism opustili. Konstatujeme na těchto stránkách prostě fakt, že pokouší se svým způsobem a na svou pěst Šmerala rehabilitovati, zatím co sžíravé kritice vystavuje řadu politiků druhých. Tak na str. 501 mluví o předsedovi Svazu (českých poslanců), agrárníku Staňkovi, jako o osobnosti méně schopné a naivnější (než Šmeral), podléhající však úplně Šmeralovu vlivu; Šmeral prý se o vedení dělil nejvýše snad s diplomatickým Tusarem. Peroutka měl by podrobně vyložit na základě jakých pramenů přišel ke svým zázračným závěrům; zda snad jen z touhy po originalitě? Pro všechno má u Šmerala vysvětlení; zatím co jiné osobnosti jsou mu záhadné, Šmeral mu je jasný a prostě tragický. Je ochoten omluviti vše, co Šmeralovi přitěžuje, pravděpodobně jen proto, aby se mu podařil portrét politika tragicky rozpolceného v době, kterou národ považoval za svůj největší triumf. Touto disonancí končí první díl a zanechává pachuč hořkosti po všech těch poznáních, které nám v předcházejících kapitolách dal ochutnati.

V celku, jak jsem již řekl, není to historie, sám v podtitulu označil své dílo, jako „československou politiku v létech popřevratových“, předstírá sice jakousi povinnost, jež ho připoutává k historické pravdě (str. 378), ale to že sám pochybuje, že by mu bylo věřeno. Jistě smíme býti zvědaví na další svazky, kdy teprve budeme moci říci definitivní soud o díle; přidrží-li se dosavadní metody a bude-li budovati na základech, jež si určil, pak právem můžeme se těšiti na to, jak látku svládne a skloubí ji v stavbu politického vývoje. Formálně má kniha mnohé přednosti, které bylo by nespravedlivé přehlížeti. Peroutkův styl má nejen výrazovou bohatost, ale i živost, útočnost a neleká se zodpovědnosti, která by historika nechala v pochybách. Jde také o první vážné účtování s naší politikou doby poválečné a to na podkladě hodně širokém, to však, jako nesmí zmenšovati skutečné autorovy zásluhy, na druhé straně nesmí býti také polehčující okolností.

Dr. Patočka.

FONTES JURIS GENTIUM. Za redakce Viktora Brunse, ředitele Ústavu pro cizozemské veřejné právo a právo mezinárodní v Berlíně, vyšly v nakladatelství C. Heymannsové další tři svazky tohoto široce založeného díla. Jejich autory jsou býv. profesor petrogradské university A. N. Makarov a Ernst Schmitz a obsahem jest zpracování přístupné diplomatické korespondence evropských států z let 1856 až 1871. Rejstřík pramenů, ze kterých bylo čerpáno, vyplňuje sám stránku XXXVII až LX; text prvních dvou svazků má 980 stran, třetího 400 stran.

Jde tedy v těchto svazcích o vědecké zpracování dokladů praxe mezinárodního práva evropských států v letech 1856 až 1871, jak se projevuje v nyní přístupné diplomatické korespondenci, t. j. ve výměně not mezi vládami resp. jejich jednotlivými zástupci, v instrukcích vlád a ministrů podřízeným diplomatům i ve zprávách těchto, podávaných představeným. Diplomatická korespondence není ovšem jediným pramenem poznání praxe mezinárodního práva (k těmto pramenům náleží nejen všechny mezinárodně-právně významné projevy na konferencích, před parlamenty, nýbrž i celé právně relevantní chování se států a jich zástupců při vztazích mezinárodních), ale diplomatická korespondence, zejména interní, připouští více volnosti a tím i výstižnosti projevu, obsahuje často postřehy, které by bylo těžko vyjádřiti stejně bystře ve vázanější formě a proto doklady z diplomatické korespondence dokreslují, podbarvují a často až dramatisují mezinárodní jednání, jež v konečných dokumentech jsou zachycena v přesně a neosobně stipulovaných formách.

Methoda vydavatelstva F. J. G. spočívající v tom, že se čtenáři nepřekládají pra-

meny vyhledané jako doklady přesně formulovaného názoru vydavatelova o tom, co jest a co není zásadou nebo normou platného práva mezinárodního, nýbrž že se ponechává jeho vlastnímu úsudku, co z předloženého materiálu považuje za doklad existence takové zásady či normy, zdá se u tohoto materiálu nezbytná. Vždyť jde pravidelně o korespondenci o otázkách sporných nejen co do skutkové povahy, nýbrž i co do právního nazírání, takže by řada dokladů musila být vyloučena, kdyby se vydavatel sám přichýlil k některé z hájených teorií. Mimo to by dílo utrpělo na ceně jako praktická příručka pro orientaci v nesmírném množství materiálu, kdyby výběr pramenů byl omezen jedinou zvolenou teorií právní. Tento postup proto vědomě v mnoha případech uvádí citáty obsahující nejen motivaci právní resp. za právní pokládanou nebo vydávanou, nýbrž i důvody politické a nesoucí pečeť silných osobností, které byly jejich autory. Tím stávají se tyto svazky F. J. G. nejen pomůckou mezinárodního práva, nýbrž mohou i vzbuditi zájem u historika, politika i literáta.

Systematika těchto svazků propracována jest opět s příslovečnou zevrubností (svazek první označen jako series B, sectio 1, tomus 1, pars 1, fasciculus 1, druhý B, 1, 1, 1, 2 a třetí B, 1, 1, 2, 1) a citáty z daných pramenů roztříděny jsou v těchto hlavních skupinách: Základy mezinárodního práva (společenství států, jeho struktura, rovnováha, příslušnost, zásady vývoje států uvnitř mezinárodního společenství, princip národnosti a legitimacy, podstata mezinárodního práva, ethika a právo přirozené, mravnost a comitas), právo mezinárodní a vnitrostátní, subjekty mezinárodního práva (jejich vznik a uznání, složité útvary státní, neutralisované státy), všeobecné právní postavení států (všeobecná práva a povinnosti, rovnoprávnost, nezávislost, immunita, právo sebezáchovy), státní příslušnost (nabytí a pozbytí, ochrana), státní území (nabytí, odstup, právo na navrácení, pobřežní vodstva, mezinárodní toky, kondominium, neutralisovaná území a vodstva), okruh státní moci, menšiny, nástupnictví států, orgány mezinárodního styku právního, mezinárodní orgány, diplomatická jednání, jednostranné akty státní, mezinárodní smlouvy, porušení práva mezinárodního a ručení států, smírné vyřizování mezinárodních sporů (sprostředkování a rozhodčí řízení), odzbrojení, neválečné zákroky (přerušování diplomatických styků a represálie), všeobecné právo válečné (všeobecné zásady, válečný stav, účinky války, příměří, zakončení válečného stavu), právní normy pro válku pozemní (bojující strany, parlamentáři, válečné prostředky, zajatci, nemocní a ranění, soukromé vlastnictví v pozemní válce, válečná okupace), právní normy pro válku námořní (bojiště, válečné síly a prostředky, nemocniční lodi, výzkumné lodi vědecké), právní normy o neutralitě (všeobecné, neutralita v pozemní válce a v námořní válce). Tato hlavní hesla jsou ovšem ještě dále rozvedena, takže nalezení hledaného dokladu jest velmi usnadněno.

Výbor a roztřídění citátů umožňuje čtenáři, aby z velmi obsáhlého materiálu nyní přístupné diplomatické korespondence evropských států z let 1856 až 1871 buď přímo vyčetl nebo vyvodil mezinárodně-právní zásady a normy, které v oné době zúčastnění uznávali a zastávali. Umožňuje však také četbu dokladů o názorech téhož státu v různých otázkách a dobách a z toho mnohdy podává nejen obraz celkové jeho linie politické, nýbrž i doklad jeho mentality. A při takovém postupu srovnávání dokladů často vyniká stálost této mentality v dlouhých obdobích i když se dočasně její nositelé vystřídali a třeba i režim se změnil; proto některé projevy států z let dávno minulých mohou tak živě upomínati na projevy týchž států v přítomnosti. Život států a národů má delší míry časové než život jednotlivců. Tento poznatek jest cenný zejména u ná-

roda a státu, jehož projevy vlastních názorů a vlastní vůle na mezinárodním poli byly po staletí vyloučeny a kde se teprve tvoří diplomatická praxe.

Dílo *Fontes juris gentium* svým širokým založením a nutností periodických doplňků nabude časem rozměrů příruční knihovny a nebude cenově snadno přístupné. Bylo by dobře, aby alespoň výtisky, jež se dostanou do našich knihoven, pomohly k získávání rozhledu po mezinárodním právu ve světovém měřítku a ve velkých časových obdobích, když není naděje, že by podobné dílo mohlo být vydáno u nás. M.

ETIENNE FOURNOL: *MANUEL DE POLITIQUE FRANÇAISE*. Paris, Les Editions des Portiques 1933. 251 str. 12 fr.

Francouzská republikánská politika spočívá od r. 1871 stále na jedné zásadě. V literatuře, v umění a v hudbě se od té doby několikrátě změnily školy a módy — jen politika se řídí stále střídavými shodami nebo neshodami mezi pravíci a levíci.

Také politika jiných zemí má tento podklad. Něco však odlišuje francouzskou politiku od ostatních — její pohyb je jednosměrný. Jde z prava do leva. Nikdy naopak — aspoň by to nikdo nepřiznal. Vláda, kterou podporuje pravicová většina, brání se jako urážce názvu vláda pravice a také opozice proti vládě levice nechce být pravá. Neboť leví politikové zasévali od počátku nedůvěru spíše k jménům než k ideám konservativců. Nálepky jako: pravice, konservatismus nebo dokonce chemický a biologický název reakce staly se podezřelými a nikdo se k nim nechce hlásit. Paul Deschanel říkal, že u francouzských politiků hraje velikou úlohu strach, aby se nezdáli málo pokrokoví.

Levici se dostalo značné posily v ideji pokroku. Pokrok — myšlenka v zásadě materialistická — stala se dnes mystickou hodnotou a modlou mas. Protože pak myšlenka pokroku předpokládá nekonečnou důvěru v lidský rozum, splývá u lidu idea pokroku s ideou racionalismu, Revoluce. Proto se také idea pokroku objevuje častěji v řečích levice než pravice: pravicový politik je v podezření, že neobětuje dosti horlivě této modle dne.

Toto ideové rozdělení francouzského politického tábora na dvě strany je tradiční. Rozdělila jej tak hned v prvních počátcích francouzského parlamentarismu filosofická otázka svědomí: Revoluce. Clemenceau řekl dobře, že Francouze vždy dělila věrnost nebo nepřátelství k Revoluci. Ale rozdělení na pravici a levici není jen lidové: je zároveň hranicí mezi dvěma duchovními řády, mezi nimiž se musí každý Francouz rozhodnout: řádem řeckého racionalismu, důvěry v rozum a katolické pokory.

Levice tedy, jak jsme viděli, zdiskreditovala pravicové přívlasky tak, že se k nim nikdo nehlásí. Proto ti, kdo nechtějí být pravými, reakcionáři ani konservativci, říkají si umírnění. A tak jsou ve Francii na jedné straně leví a na druhé umírnění, kteří jdou až na krajní pravici. Ale umírněnost není ve Francii jen politickou kategorií, nýbrž zároveň také duchovním řádem, tkvícím v národním duchu a doplňujícím oba řády, o nichž jsme se už zmínili. Od let sedmdesátých se skončilo pro Francii období, kdy byla hotova jít vždy za krajnostmi. Vášně opadly a vytvořil se jakýsi gravitační střední bod, který zastupuje ony znehodnocené konservativní síly a brzdí tlak do leva. Prvním národním instinktem francouzským zůstává stále heslo: do leva, ale za ním nastupuje druhý instinkt: umírněnost. Na všechny důležité otázky vládního režimu odpovídá Francouz: na levo. Tak tomu bylo v boulangismu, v Dreyfusově aféře, v bojích o odluku církve. Jakmile se však skončí vítězný boj na barikádách, objeví se obava před krajnostmi a veřejné mínění se uchyluje do středu, kde je klid a upokojení. To je také